

Carte de patrimoniu unicat ?

SANDA IONESCU

București

Analiza atentă a operei și activității profesorului Onisifor Ghibu sugerează nu numai imaginea unui veritabil pedagog, ci și pe aceea a unui mare cărturar. Varietatea preocupărilor, bogăția informațiilor, problematica abordată, pasiunea de colecționat constituie confirmarea celor enunțate.

Biblioteca profesorului, impresionantă ca număr de volume și bogată în lucrări rare, de o mare valoare, colecționate de pe întreg teritoriul țării, a cuprins un fond de documente pedagogice, o adevărată arhivă a învățământului românesc din secolele XVIII – XX, în special al celui din Transilvania. Multe din publicațiile acestei biblioteci aparțin patrimoniului național.

Între acestea semnalăm o foarte disputată lucrare. Obiectul acestei controverse a constituit-o consemnarea în *Bibliografia Românească Veche* a lui Ion Bianu și Nerva Hodoș care, la poziția 485, fac descrierea ediției bilingve, româno-germane a *Cărții trebuincioase pentru dascăli – Notwendiges Handbuch für Schulmeister...*, apărută la Viena în anul 1785. Totodată, este menționată existența unei alte ediții a acestei lucrări, cu titlul *De lipsă cărțice*, apărută la Viena în același an. Cei doi notează că au avut doar partea a doua a acestei lucrări și din modul în care au făcut descrierea, redând imaginea grafică a paginii de titlu – caractere chirilice, separarea prin bare verticale a capetelor de rând etc. – reiese clar că autorii au avut la dispoziție această lucrare. Cu toate acestea, faptul că nici un exemplar din lucrare nu a mai fost găsit în Biblioteca Academiei Române, nici la Cluj, Sibiu, Timișoara sau Viena a determinat pe unii cercetători să pună la îndoială însăși existența cărții. În sprijinul susținerii existenței, într-o anumită perioadă, a ediției cu titlul *De lipsă cărțice* vin, după părerea noastră, cel puțin patru argumente:

a) în descrierea din *Bibliografia Românească Veche* se indică locul unde se afla exemplarul: București, Biblioteca Academiei;

b) adnotarea făcută pe pagina de titlu a volumului semnalat în *Bibliografia Românească Veche* la poziția 485, aflat în fondul de referință al sălii de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române: „*Vol. II a apărut în același an în ediții deosebite ca traducere – una dintre ele are câteva tabele, O. G.*” – adnotare ce îi este atribuită lui Onisifor Ghibu;

c) în ceea ce privește titlul complet al celei de a doua variante a traducerii, deși I. Bianu și N. Hodoș subliniază că este același ca și în prima ediție, în corpul descrierii celor două variante există clar două diferențe: în prima nu apare numerotația volumului și nici menționarea prețului, elemente prezente doar la ediția cu titlul *De lipsă cărțice* (partea a doua; 45 Kr.);

d) comparând descrierea din *Bibliografia Românească Veche* cu cea făcută de Iuliu Vuia în lucrarea *Școalele românești bănățene în sec. XVIII – Studiu istoric*, Orăștie, 1896, p. 111, reies deosebiri clare, care aduc încă un argument pentru a susține existența reală a celei de a doua variante a traducerii: mențiunea „se vinde nelegată 45 Kr.” pentru varianta *De lipsă cărțice*, menționată în *Bibliografia Românească Veche* și inexistentă la Iuliu Vuia.

Cu toate aceste argumente teoretice în favoarea existenței reale a ediției *De lipsă cărțice*, dubiul a fost înlăturat abia în anul 1978, când domnul Octavian Ghibu, fiul marelui cărturar, a oferit acest unic exemplar descoperit până în prezent Bibliotecii Centrale Pedagogice din București, considerând că locul acestui prim ghid de pedagogie și metodică în limba română este în fondurile celui mai complet și specializat păstrător al lucrărilor de istoria pedagogiei și învățământului românesc.

Deci „*De lipsă cărțice pentru învățătoriu / a neuniților rumâneștilor mai mici școale / în / Impără : și Crăieștile Țări / PARTEA A DOA / Să vinde nelegată 45 de Kr. / Cu permisul celor mai mari / În Viena / La Iosif Nobăl de Kurțbek: împără: și Cră: / de Curte a neuniților Rumâni și a / Sârbilor Tipografi și vânzători de cărți / în anul 1785*”; 12 p. nenumerotate, plus 325 p., plus 7 f. tabele; format 8; 27 rânduri pe pagină, tipărită în limba română și germană, text paralel cu caractere chirilice și gotice, legată în piele.

După cum se vede, exemplarul are toate elementele de identificare ale celui descris în *Bibliografia Românească Veche*, dar inexistent în vreo bibliotecă: cele 7 tabele indicate de Onisifor Ghibu în adnotarea pe manuscrisul din *Bibliografia Românească Veche*, numerotarea „partea a doua”, prețul 45 Kr.

Tipăritura este foarte frumoasă, textul este încadrat în chenare cu stilizări florale și frontispicii cu motive geometrice.

Două elemente ridică mai mult valoarea acestui exemplar: semnătura cu cerneală neagră, cu caractere chirilice de pe prima și penultima pagină – Sava Popovici – și însemnarea manuscrisă a lui Onisifor Ghibu „*Cartea aceasta a fost proprietatea preotului Sava Popovici din Rășinari / bunicul lui Octavian Goga /. Vezi iscălitura lui pe ultima pagină a copertei și pe pagina 2. Sibiu, 6 II 1944. IO. Ghibu*”

A Unique Patrimonial Book?

Abstract

Professor Onisifor Ghibu is well-known not only because of his teaching activity, but also for being one of the most important Romanian scholars and book lovers. His personal library is today considered as an authentic archive of Romanian education of the 18th-20th centuries, particularly of Transylvanian one. Many of his books are, in our days, part of Romanian cultural patrimony.

One of these books - *Cartea trebuincioasă pentru dascăli – Notwendiges Handbuch für Schulmeister...* - caused a lot of litigious matters; that is because in *Bibliografia Românească Veche* we may find the bibliographical description of the book mentioned above as being a Romanian-German edition, published in Vienna in 1785. But there is also mentioned another edition of the book, which has the same characteristics, except the title: *De lipsă cărțice*. The second edition could not be found in Biblioteca Academiei Române, although the description from *Bibliografia Românească Veche* mentioned that it was there. Therefore, a question came to light: did the copy of the second edition really exist?

We have four arguments in order to prove this; a) the place we may find it is mentioned in *Bibliografia Românească Veche*; b) the Onisifor Ghibu's note on the first edition that mentions the existence of a second edition, in the same year; c) there are specific elements of the second edition – cost, pagination – which can not be found at the first edition; d) Iuliu Vuia's notes in *Școalele românești bănățene în sec. XVIII – Studiu istoric* referring to the second edition are different from *Bibliografia Românească Veche*'s description.

The situation has been clarified in 1978 when Onisifor Ghibu's son, Octavian, offered *De lipsă cărțice* to Biblioteca Centrală Pedagogică from București.

The value of the book also consists in Sava Popovici's signature, the first owner and in the notes of Onisifor Ghibu.